

Thomas More: *Utopija*

O verovanjih Utopijcev

Prevod Anja Božič

Na otoku ni enotne vere in verovanja se razlikujejo celo znotraj posameznih mest. Nekateri po božje častijo sonce, nekateri luno, nekateri pa še kakšen drug planet. Obstajajo celo ljudje, ki poveličujejo človeka, slavnega zaradi njegove kreposti in dostojanstva, in ta zanje ni le eden od bogov, pač pa vrhovno božanstvo. Velika večina – in ti so daleč najrazumnejši – pa ne verjame ničesar od tega, ampak časti neko edino božanstvo, ki je nepoznano, večno, neizmerno, nepojmljivo in zunaj dosega človeškega razuma ter se ne v fizičnem, pač pa v duhovnem smislu razteza po vsem vesolju. Imenujejo ga Oče. Le njemu pripisujejo nastanek, razvoj, napredek, spreminjanje in konec vsega. Božanskih časti tako ne posvečajo nobenemu drugemu božanstvu.

Ostali verujejo vsak svoje, vendar se s prej omenjeno skupino strinjajo, da resnično obstaja neko Eno in najvišje, ki mu dolgujejo nastanek vesolja in skrb zanj. V domačem jeziku ga po vsem otoku imenujejo enako – Mythra, a si to Isto različno razlagajo. Soglašajo pa, da je to, kar ima vsak zase za najvišje, tista edinstvena narava, ki ji ves narod edini enotno pripisuje božanskost in vzvišenost. Sicer pa se od te palete praznoverij postopoma vsi odvrčajo in se povezujejo v eni veri, ki se jim zdi najbolj razumna. Druga verovanja bi brez dvoma že zdavnaj izginila, če ne bi vsakršne nezgode, ki je človeka doletela med razmišljanjem o zamenjavi vere, v svojem strahu namesto kot naključje razlagali kot znak z neba – kakor da bi se božanstvo, katerega kult je človek zapuščal, maščevalo za njegov bogokletni namen.

Ne boš verjel, kako navdušeno pa so tudi sami prestopili v krščanstvo, ko so od nas slišali za Kristusovo ime, nauk, navade, čudeže in občudovanja vredno vztrajnost mučenicov, ki so prostovoljno žrtvovali lastno kri in tako medse od vsepovsod pritegnili toliko narodov. Morda jih je k temu vzpodbudil nekakšen skrivni božanski navdih ali pa to, da je krščanstvo najbolj podobno

njihovi glavni verski ločini. Po mojem pa je precej vplivalo tudi naslednje: slišali so, da je Kristus odobral življenje svojih učencev v skupnosti in da najbolj pobožni kristjani še vedno gojijo to navado. Iz kakršnega koli razloga že jih je precej prestopilo v našo vero in umili smo jih s posvečeno vodo.

Dva od nas sta do takrat umrla in med ostalimi štirimi žal ni bilo duhovnika. Tako so prejeli vse zakramente, razen tistih, ki jih v naši veri lahko podelijo izključno duhovniki. Vendar pa jih poznajo in si jih nad vse želijo. Z veliko vnemo razpravljajo celo o tem, ali bi lahko mož, ki bi ga izbrali izmed svojih vrst, prejel duhovniško posvečenje tudi brez prisotnosti krščanskega škofa. Zdelo se je, da bo prav zares prišlo do izbire, vendar se do mojega odhoda to ni zgodilo.

Tisti, ki niso prestopili med kristjane, pa od krščanstva nikogar ne odvrčajo in ne nadlegujejo spreobrnjencev. V času mojega bivanja tam so se nasilno lotili le enega iz naše skupnosti. Brž ko je bil krščen, je namreč kljub našim opozorilom začel kot iz uma goreče oznanjati Kristusovo vero. Stvar ga je razvnela do te mere, da je našo vero povzdignil nad vse druge vere, potem pa te še obsodil, češ da so sramotne in svoje brezbožne častilce po pravici vodijo v večne plamene. Ko je dalj časa tako govoril, so ga prijeli. Vendar pa ga niso obtožili, ker bi zaničeval vero, pač pa ker je med ljudstvom povzročal nemir. Bil je obsojen in kaznovan z izgonom. Ena njihovih najstarodavnejših uredb namreč navaja, da zaradi vere ne sme nihče trpeti škode.

Ko je Utopus pred svojim prihodom izvedel, da se prebivalci neprestano bojujejo zaradi vere, je ugotovil, da mu priložnost za zmago nad vsemi omogoča prav dejstvo, da se sekte zaradi medsebojnih nasprotij za državo ne borijo enotno. Takoj po zmagi je najprej določil, da sme vsak slediti veri, ki ji želi. Vanjo lahko spreobrača tudi druge, dokler svoj nauk širi miroljubno in obvladano ter se ne poslužuje žalitev, če pri prepričevanju ni uspešen. Prav tako so prepovedani prepiri in nasilje, kajti kdor v svojih prizadevanjih postane nestrpen, je kaznovan z izgonom ali suženjstvom.

Vse to je Utopos določil zavoljo miru, ki so ga neprestani boji in trdovratno sovraštvo po njegovem mnenju do temeljev spodkopali, obenem pa je presodil, da bo takšna ureditev dobro vplivala tudi na verovanje samo. Glede vere si določil ni upal sprejemati na slepo; morda je dopuščal možnost, da si bog želi raznolikih oblik čaščenja in zato navdihuje vsakogar drugače. Vsekakor pa se mu je zdela zahteva, da bi morali vsi priznavati za resnično, kar se zdi resnično samo enemu, predrzna in neumna. Če pa je namreč res le ena vera skladna z resnico, vse ostale pa so zgrešene, je mogoče zlahka predvideti, da bo ta v svoji silni resničnosti naposled sama od sebe privrela na dan in ostala v ospredju. Edina pogoja sta razum in zmernost. V kolikor pa se bodo ljudje med seboj vojskovali in razgrajali, bodo – ker so največji pokvarjenci pač tudi najvztrajnejši – v spopadu neumnih praznoverij tudi najpopolnejšo in najsvetejšo vero na svetu pahnili v pozabo, kot zrno med trnje in plevel. Tako je zadevo pustil odprto in dal na izbiro, da vsak verjame, kar želi. Strogo

pa je prepovedal tako globoko ponižanje človeškega dostojanstva, da bi kdo sprejemal prepričanje o hkratni smrti duše in telesa in mislil, da svet uravnava naključje in ne neka višja sila.

Zato verjamejo, da so po koncu tega življenja grehi kaznovani, krepost pa nagrajena. Kdor to zanika, po njihovem ne pripada niti človeškemu rodu; zdi se jim, kot da je vzvišeno naravo svoje duše ponižal do ničvrednosti telesa živine. Še manj takšnega človeka sprejemajo kot državljana, saj bi preziral vse njihove navade in uredbe, če mu tega ne bi preprečeval strah. Takšen človek se ne boji ničesar razen zakona in nima upanja na posmrtno življenje, zato nihče ne dvomi, da bi v svojem pohlepu skušal s skrivno zvijačo ali nasiljem sprevreči državne ureditve domovine. Tako ni deležen časti, ne zaupajo mu uradnih služb in niti najmanjše javne odgovornosti. Vsepovsod ga zaničujejo kot topega nizkotneža. Vendar ga ne kaznujejo, kajti prepričani so, da nihče ne more izbirati, kaj bi rad mislil. Ker ne prenesejo hinavščine in laži in ju kot sorodni hudodelstvu izredno sovražijo, mu tudi ne grozijo, naj se pretvarja. Pred preprostim ljudstvom svojega mišljenja ne sme zagovarjati, na samem v razpravah s svečeniki in drugimi veljaki pa ga k temu celo vzpodbujajo. Verjamejo namreč, da se bo norost na koncu uklonila razumu.

Nemalo pa jih je v precej drugačni zmoti. Verjamejo namreč, da imajo tudi živali neumrljive duše, čeprav se po vrednosti ne morejo primerjati z našimi in jim ni namenjena enaka blaženost. Tudi takšno verovanje ni prepovedano, saj ni popolnoma nerazumno ali zlo.

V neizmerno posmrtno srečo so skoraj vsi tako neomajno prepričani, da sicer objokujejo vsakršno bolezen, smrti pa prav nič; razen če se zdi, da je bil človek iz življenja iztrgan nepomirjen in proti lastni volji. To je zanje izredno slabo znamenje, kot bi se duša, obupana in z občutkom krivde, v skrivni slutnji grozeče kazni bala smrti. Poleg tega bog ne bi bil ravno zadovoljen s prihodom človeka, ki se, ko je poklican, z odporom le nerad privleče, namesto da bi z veseljem prihitel. Takšna smrt prisotne prestraši in umrlega v žalostni tišini odnesejo ven. Nato prosijo boga, naj bo naklonjen njegovi duši in umrlemu milostno odpusti grehe, truplo pa zakrijejo z zemljo. Nasprotno nihče ne žaluje, kadar kdo premine pripravljen in poln dobrega upanja. Med petjem gredo za pogrebom in bogu srčno priporočajo dušo umrlega, nato pa telo spoštljivo in brez otožnosti zažgejo ter tam postavijo kamen z vklesanimi začetnicami umrlega. Ko se vrnejo domov, se pogovarjajo o njegovem značaju in dejanjih ter raje in pogosteje kot o katerem koli drugem delu življenja govorijo o njegovi blaženi smrti.

Obujanje spomina na pokojnikovo poštenost je po njihovem mnenju nadvse hvalevredna oblika počastitve, hkrati pa je tudi za žive izjemno učinkovita spodbuda h kreposti. Pravijo, da so preminuli takrat, ko se o njih pogovarjamo, med nami, četudi so človeške oči prešibke, da bi jih videle. Kot pritiče njihovi srečni usodi, se lahko svobodno premikajo, kakor želijo, in ravnali bi nehvaležno, če bi se odpovedali želji po obisku svojih prijateljev,

s katerimi sta jih za časa življenja družili vzajemna ljubezen in naklonjenost. Tudi slednji namreč pri dobrih ljudeh kot vse drugo dobro po smrti prej narasteta, kakor da bi oslabei. Verjamejo torej, da se umrli gibajo med živimi in spremljajo njihove besede in dejanja. Zanašaje se na njihovo zaščito se svojih opravkov tako lotevajo bolj samozavestno in v zaupanju, da jih navzočnost prednikov ščiti pred zahrbtnimi hudobijami.

Prerokovanj in ostalih neutemeljenih praznoverij, ki se jim druga ljudstva tako skrbno posvečajo, ne upoštevajo in jih zaničujejo. Čudeže, ki se zgodijo brez vpliva narave, častijo kot pojave, ki pričajo o božji prisotnosti. Pravijo, da se čudeži tam pogosto dogajajo, in v času večjih nevarnosti se v trdnem zaupanju udeležujejo javnih molitev ter čudeže tudi izprosijo.

Ustrezen način čaščenja boga se jim zdi tudi premišljevanje o naravi, ki daje navdih za hvalnice. Precej ljudi zaradi vere zanemarja književnost in se ne ukvarja z nobeno znanostjo. Vendar ne živijo v brezdelju: odločili so se, da si bodo posmrtno srečo zaslužili le z dobrimi deli in uslužnostjo drugim. Tako nekateri skrbijo za bolne, drugi utrjujejo ceste, čistijo jarke, popravljajo mostove, kopljejo rušo, pesek in kamenje, podirajo in žagajo drevje ter z vozovi v mesta dostavljajo les, poljščine in druge potrebščine. Hkrati so v službi države in posameznikov ter se ženejo bolj kot sužnji. S pristnim veseljem se namreč radi kadar koli povsem posvetijo kateremu koli še tako napornemu, garaškemu ali nedostojnemu delu, ki bi se ga zaradi težavnosti, dolgočasnosti ali brezupnosti večina branila. S svojo stalno zaposlenostjo omogočajo prosti čas ostalim, vendar si za to ne pripisujejo zasluga, ne grajajo življenja drugih in ne povzdigujejo svojega. Bolj kot so podobni sužnjem, bolj jih ostali spoštujejo.

Delijo se na dve sekti. Prvi živijo v celibatu, se odpovedujejo spolnim odnosom in poleg tega tudi uživanju mesa, nekateri izmed njih pa vsem izdelkom živalskega izvora. Vse užitke tuzemskega življenja docela zavračajo kot škodljive, medtem pa vedro stremijo k posmrtnosti v živahnem upanju, da si jo bodo z bedenjem in napori kmalu prislužili. Druga skupina si nalaga prav toliko težkega dela, a raje živi v zakonski skupnosti in ne zavrača njene utehe. Menijo, da domovini dolgujejo otroke, tako kot naravi dolgujejo težko delo. Ne odpovedujejo se užitkom, razen če jih odvrta od delavnosti. Radi imajo živalsko meso, saj menijo, da jih takšna hrana utrjuje za delo. Utopijci imajo prvo skupino za bolj sveto, drugo pa za bolj razumno. Če bi skušali razumsko razložiti, zakaj so se namesto za zakon odločili za samski stan in za naporno življenje namesto za prijetnega, bi se jim smejali. Ker pa pravijo, da jih k temu žene vera, jih spoštujejo in častijo. Nič drugega jih ne skrbi bolj, kot da bi nepremišljeno izrekli kaj v zvezi z vero. Takšni so torej ljudje, ki jih v svojem jeziku nenavadno imenujejo *Buthresci*, kar bi v naš jezik lahko prevedli kot »Pobožni.«

Svečeniki so zanje nadvse sveti in jih je zato zelo malo. V vsakem mestu jih je največ trinajst, po eden za vsako cerkev. V primeru vojne jih sedem odide z vojsko, medtem pa jih nadomesti sedem drugih. Ko se vrnejo, vsak ponovno

zasede svoj položaj, njihovi namestniki pa, dokler po vrsti ne nasledijo umrlih, služijo vrhovnemu svečeniku, ki načeluje vsem ostalim. Da bi se izognili pristranskosti, svečenike kakor vse ostale uradne službe s skrivnim glasovanjem izbere ljudstvo, nato pa jih svečeniški red posveti medse.

Svečeniki vodijo bogoslužje, se posvečajo verskim vprašanjem in nekako nadzorujejo splošne navade. Nadvse sramotno je, če človeka pokličejo ali privedejo prednje zaradi nespodobnega življenja. Njihova dolžnost je, da vzpodbujajo in opominjajo, saj sta omejevanje zločinov in kaznovanje zločincev nalogi župana in drugih državnih uradnikov, svečeniki pa malopridnežem lahko prepovejo sodelovanje pri verskih obredih. Prav te kazni se tudi najbolj bojijo, saj jih skrajna sramota in prikriti verski strah razžirata in naposled ugonobita. Poleg tega tudi telesno niso dolgo na varnem, saj jih, v kolikor svečenikov ne prepričajo v svoj kes, zaradi zločinov prime in kaznuje senat.

Svečeniki tudi učijo otroke in mladino, vendar namesto pouka književnosti na prvo mesto postavljajo vzgojo h kreposti. Trudijo se, da bi v otroške duše, dokler so še mehke in poslušne, nemudoma vlili plemenita prepričanja, ki so koristna tudi za ohranjanje njihove države. Kajti če se globoko vtisnejo vanje, ko so še otroci, se bodo tudi kot moške vse življenje ravnali po njih, hkrati pa bo to koristno tudi za red v državi. Slednjega namreč vselej rušijo ravno pomanjkljivosti, ki jih porodijo sprevrženi nazori.

Tudi ženske lahko postanejo svečenice, vendar redko in le starejše vdove. Žene svečenikov so nadvse izvrstne ženske.

Svečeniki so med vsemi magistrati najuglednejši. Če kdo izmed njih zagreši zločin, ni javno obsojen, pač pa ga prepustijo bogu in njegovi lastni vesti. Ne glede na zločin se jim zdi nečastno, da bi položili roko navadnega smrtnika na človeka, ki se je na tako edinstven način posvetil bogu kot nekakšen zaobljubni dar. Navado zlahka upoštevajo, saj je svečenikov malo in so nadvse skrbno izbrani. Redko se namreč zgodi, da bi se človek, ki so ga kot najboljšega izmed dobrih izključno zaradi njegove kreposti povzdignili na tako dostojanstveno mesto, sprevrgel v izprijenca in hudodelca. Četudi pa bi nestanovitnost človeške narave res povzročila kaj takšnega, državi zaradi majhnega števila svečenikov ne bi grozila niti najmanjša nevarnost, poleg tega pa vsa njihova moč izvira iz njihovega ugleda. Tako malo svečenikov imajo namreč prav zato, da njihova številčnost ne bi omadeževala veličastnosti reda, ki ga tako zelo častijo. Poleg tega pa se jim zdi, da bi težko našli več za svečeništvo dovolj dobrih mož, saj le povprečna krepost za to ne zadostuje.

Svečeniki imajo tudi med tujimi ljudstvi prav tolikšen ugled kot doma in mislim, da ni težko razumeti, zakaj. Ob vojaškem spopadu pokleknejo nedaleč stran in odeti v posvečena oblačila stegujejo roke proti nebu. Najprej molijo za mir, nato pa za zmago svojih, a tako, da bi bilo na obeh straneh prelite čim manj krvi. V primeru zmage stečejo med bojne vrste in zadržujejo besneče vojake, da ne bi popolnoma potolkli sovražnikov. Če jih kdo od premaganih zagleda in pokliče, si s tem reši življenje; če pa se dotakne njihovega razprtega

plašča, preostanek svojega premoženja popolnoma obvaruje pred povojnimi zasegi. Prav zato sta med drugimi ljudstvi spoštovanje do njih in njihov ugled tako narasla, da so rojake enako pogosto zaščitili pred besnimi sovražniki kakor slednje pred Utopijci. Ko se je njihova domača četa v brezupnem položaju pognala v beg in so sovražniki s plenilskim nagonom zdrveli nadnje, so svečeniki s svojim posredovanjem preprečili pokol. Ločili so vojski in pod nepristranskimi pogoji je bil določen mir. Nikoli ni bilo skupnosti, ki bila tako divja, okrutna in barbarska, da svečnikov ne bi imela za svete in nedotakljive.

Praznujejo prvi in zadnji dan meseca in leta. Mesece zamejujejo obhodi lune, en obhod sonca pa odmeri leto. Prve dni v svojem jeziku imenujejo *kinemerni*, zadnje pa *trapemerni*, kar pomeni »prazniki začetka« in »prazniki konca«. Njihova svetišča so prelepo okrašena in jih ni veliko, zato pa so precej prostorna. Vsa so temačna, vendar ne zaradi arhitekturne malomarnosti, pač pa so se tako odločili svečeniki. Po njihovem mnenju namreč nerazočna svetloba duše pomirja in usmerja k veri, v močni luči pa misli lahko začnejo uhajati.

Čeprav je na Utopiji več različnih ver, se kljub svoji številčnosti in raznolikosti vse stikajo v čaščenju božje narave, kakor da bi se po različnih poteh srečale na istem cilju. V svetiščih tako ni videti ali slišati ničesar, kar ne bi enako ustrezalo vsej skupnosti. Če ima katera izmed sekt kak popolnoma svoj obred, ga opravljajo zasebno, javne obrede pa obhajajo tako, da se jim iz zasebnih ni treba odreči ničemur. V svetiščih ni božjih podob, da si lahko vsak poljubno predstavlja boga, kakor ga oznanja njegova vera. Imenujejo ga enako – Mythra. To ime za vse pomeni eno samo veličastno božjo naravo, kakršna koli že je. V molitvah ne izrečejo ničesar, s čimer bi mogli užaliti katero koli izmed ločin.

Na večer praznika konca se še tešči zberejo v svetiščih, da bi se zahvalili bogu za naklonjenost v mesecu ali letu, ki se izteka. Naslednjega dne, ko je praznik začetka, se zjutraj napotijo v templje, da bi molili za srečo in blaginjo v prihodnjem mesecu ali letu, katerega začetek praznujejo. Preden gredo v svetišča na praznik konca, žene doma pokleknejo pred može, otroci pa pred starše, in priznajo svoje napake, krivičnost in neizpolnjene dolžnosti ter prosijo odpuščanja. Če se je nad gospodinjstvom kot oblak razprostirala napetost, se z opravičilom razprši in družina lahko čistih ter spokojnih src sodeluje pri obredih. Če čutijo jezo ali sovraštvo, se slovesnosti ne udeležijo, dokler ne dosežejo sprave in očistijo svojega duha, saj se bojijo nagle in silne kazni. Slaba vest med obredom namreč velja za greh.

Ko vstopijo v svetišče, se razvrstijo po spolu: moški na desno in ženske na levo. Nato se usedejo tako, da vsi moški člani družine sedijo pred gospodarjem in vse ženske pred gospodarico družine. Tako tudi v javnosti nad vedenjem vseh bedijo tisti, ki za red in vzgojo skrbijo doma. Hkrati so pozorni tudi na to, da je mladina vsepovsod v družbi starejših. V varstvu drugih otrok bi čas sicer zapravljali za nedorasle neumnosti, namesto da bi utrjevali pobožni strah pred

bogovi, ki je najmočnejša in skoraj edina vzpodbuda h kreposti.

Med žrtvovanji ne ubijajo živali, saj se jim zdi, da bi krvavo klanje težko veselilo usmiljenega boga, ki je živim bitjem življenje podaril zato, da ga živijo. Zažigajo kadilo in druge dišave ter v obilju razpostavljajo sveče. Zavedajo se, da ta navada kot tudi molitve smrtnikov božanski naravi ne prinaša nikakršne koristi, vendar jim je ta nedolžni in neškodljivi način čaščenja preprosto všeč. Čutijo, da svetloba sveč, vonj dišav in podobni slovesni običaji ljudem dajejo občutek vznesenosti in njihove duše vnemajo k čaščenju boga.

V svetiščih je ljudstvo oblečeno v belo, duhovniška oblačila pa so pisana. Čeprav niso iz dragocenih tkanin in prešita z zlatom ali dragim kamenjem, so umetelna in čudovito okrašena. Iz perja različnih ptic so izdelana tako spretno in umetelno, da se cena nobene drage tkanine ne bi mogla primerjati z vrednostjo njihove izdelave. Poleg tega so ptičja peresa na njih razporejena v posebnih vzorcih, za katere pravijo, da prenašajo nekakšna skrivna sporočila. Njihova vsebina, ki se skrbno prenaša med svečeniki, naj bi jih spominjala na božje usmiljenje ter jih opominjala na pobožnost in medsebojne dolžnosti.

Ko svečenik v takšni obleki vstopi v svetišče, se v molitvi vsi spustijo na tla. V celotnem prostoru je tako tiho, da prizor vzbuja občutek strahospoštovanja, kot bi bilo božanstvo dejansko prisotno. Nekaj časa ostanejo v takšnem položaju, na svečnikov znak pa vstanejo. Nato pojejo hvalnice bogu ob spremljavi glasbil, ki so večinoma popolnoma drugačna od tistih, ki jih poznamo pri nas. Številna zvenijo veliko prijetneje, nekatera pa se z našimi ne morejo niti primerjati. V nečem pa nas brez dvoma daleč prekašajo: vsa njihova vokalna in instrumentalna glasba namreč odlično posnema in upodablja naravna človeška občutja. Naj bo besedilo molitve veselo, pomirjujoče, burno, otožno ali jezno, napev določeno čustvo predstavlja tako dobro, da na čudovit način napolnjuje duše poslušalcev, prodira v njihova srca in jih razvne. Na koncu svečenik in ljudstvo soglasno izrekajo svečano molitev. Njena vsebina je takšna, da se lahko vsakdo po svoje vživi v besede, ki jih vsi izgovarjajo v en glas.

Skozi to molitev vsakdo priznava boga za začetnika, vladarja in stvaritelja celotnega vesolja in vsega dobrega. Zahvalijo se mu za vso dobroto, ki jim jo je namenil, še posebej pa, da so se po božji milosti rodili v to preblašeno državo in bili navdahnjeni z vero, za katero upajo, da je najpravičnejša. Če se motijo in obstajata boljša država in pri bogu bolj priljubljena veroizpoved, pa ga prosijo, naj jim nakloni spoznanje, saj so pripravljeni slediti, kamorkoli bo ukazal, naj se obrnejo. V kolikor pa je ta država najboljše in njihova vera najpravičnejša, prosijo boga, naj ju ohranja, hkrati pa naj tudi ostale smrtnike privede v takšen način življenja in verovanja, razen če je v tej raznolikosti veroizpovedi kaj takega, kar ga razveseljuje.

Nato molijo, da bi jih bog po nenaporni smrti sprejel k sebi. Seveda si ne bi drznili vnaprej reči, čez koliko časa, vendar pa bi jim bilo mnogo ljubše, da bi (če to ne žali božjega veličastva), čim prej prispeli k njemu, četudi po težavni

smrti, namesto da bi ločeni od njega še dolgo uživali lagodno življenje. Po molitvi se ponovno spustijo na tla, kmalu vstanejo in se odpravijo na kosilo. Preostanek dne posvetijo igram in urjenju v vojaški disciplini.